Asiantuntijalausunto
johtava asiantuntija Berit Kiuru
17.6.2024

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Viite:
U 36/2022 vp, EU/729/2024

Asia:
OSA; Hallintovaliokunnan kuuleminen 18.6.2024 klo 12.15; U 36/2022 vp; Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle tilapäisen suojelun direktiivin käyttöön ottamisesta Ukrainan tilanteeseen vastaamiseksi; tilapäisen suojelun jatkaminen

Neuvosto päätti tilapäisen suojelun käyttöönotosta Ukrainan tilanteeseen vastaamiseksi 4.3.2022 tehdyllä neuvoston täytäntöönpanopäätöksellä (EU) 2022/382. Tilapäisen suojelun direktiiviin 2001/55/EY perustuvaa suojelua on sittemmin jatkettu 4.3.2025 saakka.

Komissio ehdottaa 11.6.2024 antamassaan ehdotuksessa neuvoston päätökseksi (COM(2024) 253 final) tilapäisen suojelun jatkamista vuodella 4.3.2026 saakka. Jatko on tarkoitus vahvistaa 25.6.2024 yleisten asioiden neuvostossa.

U-jatkokirjelmässä (UJ 14/2024 vp) tuodaan esiin hallituksen vahva sitoutuminen Ukrainan tukemiseen mukaan lukien Ukrainasta sotaa paenneiden auttaminen ja suojelun jatkaminen yhteistyössä muiden EU-maiden kanssa.

Tausta

Neuvosto päätti tilapäisen suojelun käyttöönotosta Ukrainan tilanteeseen vastaamiseksi 4.3.2022 tehdyllä neuvoston täytäntöönpanopäätöksellä (EU) 2022/382.

Tällä hetkellä EU:n alueella on rekisteröity noin 4,2 miljoonaa tilapäistä suojelua saavaa henkilöä. Tilapäisen suojelun ajatuksena on, että suojelua saavilla on yhdenmukainen asema ja oikeudet kaikissa unionin jäsenvaltioissa. Tilapäisen suojelun antaminen myös vähentää siirtymään joutuneiden henkilöiden tarvetta hakea välittömästi kansainvälistä suojelua, helpottaen jäsenvaltioiden turvapaikkajärjestelmiin kohdistuvaa painetta.

Vallitsevassa tilanteessa Ukrainaan ei voi palata turvallisesti. Suojelun jatkaminen maaliskuusta 2025 eteenpäin edellyttää uutta neuvoston täytäntöönpanopäätöstä ja on komission täsmentyneen tulkinnan mukaan mahdollista tilapäisen suojelun direktiivin 4 artiklan 2 kohdan nojalla.

Soveltamisala

Komissio ehdottaa 11.6.2024 antamassaan ehdotuksessa, että tilapäistä suojelua jatkettaisiin vuodella, eli ajalle 5.3.2025-4.3.2026. Jäsenvaltioiden olisi annettava tilapäistä suojelua neuvoston täytäntöönpanopäätöksen (EU) 2022/382 2 artiklan 1 ja 2 kohdissa mainituille henkilöryhmille, kuten nykyisin.

Täytäntöönpanopäätöksen (EU) 2022/382 2 artiklan 1 kohdan mukaan päätöstä sovelletaan seuraaviin ryhmiin kuuluviin henkilöihin, jotka ovat joutuneet siirtymään 24.2.2022 tai sen jälkeen kyseisenä päivänä alkaneen Venäjän asevoimien sotilaallisen hyökkäyksen vuoksi:

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

a) Ukrainassa ennen 24.2.2022 asuneet Ukrainan kansalaiset;
b) kansalaisuudettomat henkilöt ja muiden kolmansien maiden kuin Ukrainan kansalaiset, jotka saivat kansainvälistä suojelua tai vastaavaa kansallista suojelua Ukrainassa ennen 24.2.2022; ja
c) edellä tarkoitettujen henkilöiden perheenjäsenet.

Artiklan 2 kohdassa edellytetään jäsenvaltioiden soveltavan joko tätä päätöstä tai kansallisen lainsäädäntönsä mukaista asianmukaista suojelua kansalaisuudettomiin henkilöihin ja muiden kolmansien maiden kuin Ukrainan kansalaisiin, jotka voivat osoittaa, että he oleskelivat laillisesti Ukrainassa ennen 24.2.2022 Ukrainan lainsäädännön mukaisesti myönnetyn voimassa olevan pysyvän oleskeluluvan perusteella, ja jotka eivät voi palata lähtömaahansa tai lähtöalueelleen turvallisesti ja pysyvästi.

Täytäntöönpanopäätöksen (EU) 2022/382 2 artiklan 3 kohdassa todetaan, että tilapäisen suojelun direktiivin mukaan jäsenvaltiot voivat soveltaa päätöstä myös muihin henkilöihin, mukaan lukien kansalaisuudettomat henkilöt ja muiden kolmansien maiden kuin Ukrainan kansalaiset, jotka oleskelivat laillisesti Ukrainassa ja jotka eivät voi palata lähtömaahansa tai lähtöalueelleen turvallisesti ja pysyvästi.

Artiklan 4 kohdassa määritellään, keitä pidetään päätöksen mukaisina perheenjäseninä.

Valtioneuvosto on aiemmin päätöksillään 149/2022 ja 936/2023 päättänyt henkilöryhmistä, joille tilapäistä suojelua voidaan antaa. Uudella päätöksellään, joka koskee tilapäistä suojelua maaliskuun 2025 jälkeen, valtioneuvoston on tarkoitus rajata soveltamisen ulkopuolelle kansalaisuudettomat henkilöt ja muiden kolmansien maiden kuin Ukrainan kansalaiset, siltä osin kuin se on neuvoston täytäntöönpanopäätöksen puitteissa kansallisesti mahdollista.

Neuvoston täytäntöönpanopäätös tilapäisen suojelun jatkamisesta aiheuttaisi tarpeen muuttaa ulkomaalaislain tilapäistä suojelua koskevia säännöksiä, mm. sen suhteen, että tilapäistä suojelua on mahdollista myöntää yli kolmen vuoden ajalle.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on sitoutunut Ukrainan tukemiseen jo pääministeri Orpon hallitusohjelmassa, jonka mukaan Suomi auttaa täysimääräisesti Ukrainasta sotaa paenneita ja jatkaa heidän suojeluaan hyvässä yhteistyössä muiden EU-maiden kanssa. Kiinnitetään erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin, kuten ilman huoltajia Ukrainasta sotaa paenneisiin lapsiin.

Valtioneuvoston vahva tuki on tuotu esiin myös tilapäisen suojelun jatkamista koskevassa U-jatko-kirjelmässä (UJ 25/2023 vp), syyskuussa 2023. Jatkokirjelmän mukaan Suomi pitää tärkeänä, että Ukrainasta sotaa pakenevien ihmisten tilanteessa on edelleen käytössä yhteinen eurooppalainen ratkaisu, jonka avulla näille ihmisille voidaan taata jäsenvaltioissa välitöntä suojaa ja yhdenmukainen asema. Suomi pitää tärkeänä, että käsillä olevan kaltaisia tilanteita varten luotu EU:n tilapäisen suojelun mekanismi pysyy käytössä ja kannattaa neuvoston päätöstä jatkaa tilapäisen suojelun antamista. Suomi pitää tärkeänä, että henkilöryhmät, joihin tilapäistä suojelua sovelletaan, kuvataan neuvoston täytäntöönpanopäätöksessä riittävän täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

Vahva tuki Ukrainan tukemiselle ilmenee myös Suomen EU-avaintavoitteista (E 58/2023 vp).